

Kapitola 4: Klasifikace bankovních produktů (obchodů). Pasivní (depozitní) bankovní produkty.

Cíl tématu

Cílem kapitoly je klasifikovat bankovní produkty dle různých kritérií a představit základní depozitní produkty. Kapitola se nejprve věnuje vymezení charakteristických rysů bankovních produktů a poté je provedena systematizace bankovních produktů podle odrazu v bilanci banky, podle účelu pro klienta banky a z hlediska klientské segmentace. Stěžejní část kapitoly je věnována charakteristice nejběžnějších pasivních (depozitních) bankovních produktů ze skupiny klasických vkladových produktů (vklady na viděnou, termínované vklady, spořicí vklady), emisních bankovních produktů (vkladové listy, depozitní certifikáty, bankovní dluhopisy, hypoteční zástavní listy, depozitní směnky) a speciálních depozitních produktů (stavební a penzijní spoření).

Klíčová slova

bankovní dluhopisy, bankovní produkty, depozitní certifikáty, hypoteční zástavní listy, penzijní spoření, spořicí vklady, stavební spoření, termínované vklady, vklady na viděnou

Obsah

4.1	Charakteristické rysy bankovních produktů	2
4.2	Systematizace bankovních produktů	3
4.2.1	Členění bankovních produktů podle odrazu v bilanci banky	3
4.2.2	Členění bankovních produktů podle účelu (funkce) pro klienta banky	4
4.2.3	Členění bankovních produktů z hlediska klientské segmentace	4
4.3	Cena bankovních produktů	5
4.4	Pasivní (depozitní) bankovní produkty	6
4.5	Klasické vkladové produkty	8
4.5.1	Vklady na viděnou	8
4.5.2	Termínované vklady	9
4.5.3	Spořicí (úsporné) vklady	10
4.6	Emisní bankovní produkty	11
4.6.1	Vkladové listy a depozitní certifikáty	11
4.6.2	Bankovní dluhopisy (obligace)	12
4.6.3	Hypoteční zástavní listy	12

4.6.4 Depozitní směnky	13
4.7 Speciální depozitní produkty	15
4.7.1 Stavební spoření	15
4.7.2 Penzijní spoření	16
Shrnutí kapitoly	18
Vzorové otázky	19
Literatura	19

4.1 Charakteristické rysy bankovních produktů

Bankovní produkty jsou služby, které mohou banky samostatně nabízet a zpravidla za úplatu provádět.

Bankovní produkty se mohou od sebe velmi odlišovat, avšak všechny mají společné určité charakteristiky:

- **Nemateriální (nehmotný) charakter**
 - *Nejsou skladovatelné* – banka si bankovní produkty nemůže proto předzásobit, ale každý den musí být připravena reagovat na poptávku klientů. To jí přináší vysoké fixní náklady.
 - *Jsou abstraktní* – někdy se také říká, že nejsou viditelné. Je proto nezbytné vytvářet kvalitní reklamu a poskytovat kvalitní poradenskou činnost, kdy banka představí své produkty, vysvětlí jejich přednosti a možnosti využití.
 - *Nejsou patentovatelné* – nelze je tedy chránit pomocí patentu. Stává se proto, že nové produkty jsou rychle napodobovány konkurencí, a proto banka nemůže spoléhat na to, že by měla finanční výhody z těchto nových produktů dlouhodobě.
- **Dualismus** – to znamená, že jednotlivé bankovní produkty jsou spojením hodnotové a věcné stránky.
 - *Hodnotová stránka* – je dána finančním objemem. Vyjadřuje se v peněžních jednotkách. Jedná se například o objem úvěru, vkladu nebo bankovního převodu.
 - *Věcná stránka* – je charakterizována jako výsledek působení personálních, technických a materiálních faktorů. Můžeme ji tedy vyjadřovat počtem jednotlivých produktů, což je například počet úvěrových případů, vkladů nebo bankovních převodů.
- **Vzájemná propojenost a podmíněnost** – na jedné straně je vzájemná propojenost a podmíněnost bankovních produktů dána tím, že jeden bankovní produkt nemůže fungovat bez druhého (např. nemůžeme mít debetní platební kartu, aniž bychom měli zřízen bankovní účet). Na straně druhé tato vzájemná propojenost a podmíněnost spočívá v tom, že banky cíleně spojují určité bankovní produkty, aby klientovi nabídly lepší služby (např. internetbanking k bankovnímu účtu).

4.2 Systematizace bankovních produktů

Bankovní produkty (obchody) lze dělit z několika hledisek. Lze je dělit například dle odrazu bankovních produktů v bilanci banky, podle funkce (účelu), jakou daný pro klienta banky plní, nebo z hlediska klientské segmentace.

4.2.1 Členění bankovních produktů podle odrazu v bilanci banky

Členění podle odrazu v bilanci banky je velmi rozšířený, lze říci i **klasický** přístup. Tento princip vychází z pohledu banky. Rozlišujeme:

- **Aktivní bankovní obchody**

Aktivní obchody mají přímou vazbu na stranu **aktiv bankovní bilance**. K jejich provádění banka používá vlastní kapitál, ale zejména cizí zdroje, které soustředila. V těchto obchodech je banka v postavení věřitele. „Prodává“ při nich své dluhy, resp. směřuje je za různé pohledávky, které jí vznikají poskytováním úvěrů klientům; jinými slovy, „nakupuje“ závazky těchto klientů, resp. nároky na plnění těchto závazků, případně i na majetek klientů.

V aktivních obchodech bank jsou objemově největší zpravidla úvěry klientům, významné jsou i úvěry jiným bankám (mezibankovní) a investice do cenných papírů.

- **Pasivní bankovní obchody**

Pasivní obchody souvisejí bezprostředně s položkami **pasiv bankovní účetní rozvahy**. Jejich obsahem je soustřeďování peněžních prostředků, které se uvolňují v důsledku časového nesouladu přílivu a odlivu peněžních příjmů ekonomických subjektů. Prostřednictvím pasivních obchodů banka shromažďuje peněžní fondy potřebné k aktivním obchodům. Banka je v postavení dlužníka, „nakupuje“ dluhy vůči svým klientům, přijímá jejich vklady, směřuje za ně své vlastní závazky (např. vydáváním svých dluhopisů apod.)

V pasivních obchodech jsou objemově a významově nejvíce závažné vklady nebankovních klientů, ale i vklady a úvěry od jiných bank.

- **Neutrální bankovní obchody**

Neutrální (mimobilanční) obchody nemají přímou vazbu na bankovní bilanci, banka při nich není ve věřitelském ani v dlužnickém postavení. Zprostředkovaně však zpravidla mají určitý odvozený vliv na jednu či druhou stranu bankovní bilance. Zahrnují různé komisionářské služby, např.: obstarání a zprostředkování platebního příkazu, provedení inkasa platby pro klienty, provedení vydání (emise) cenných papírů klienta, koupě a prodej cenných papírů a deviz na příkaz a účet klienta, úschova a správa cenných papírů, úschova jiných cenností (depotní služby), finančně úvěrové obchody typu leasingu a faktoringu, finanční a investiční poradenství, poskytování záruk a garancí různého druhu atd.

Tyto obchody mohou být spojeny více nebo méně i s bilančními bankovními obchody. Například provedení platby z příkazu klienta předpokládá předběžný vklad příkazce na jeho bankovním účtu, případně čerpání úvěru, obdobně provedení inkasa platby ve prospěch klienta vede k následnému vkladu na jeho bankovní účet. Také k provedení různých obstaratelských obchodů pro klienta na peněžním nebo kapitálovém trhu je požadována určitá peněžní záloha jako vklad klienta, nebo poskytnutí bankovního úvěru.

Určité mimobilanční obchody mohou být budoucím možným závazkem banky. Banka je povinně vykazuje „pod bilancí“ (podrozvahové položky). K těmto potenciálním závazkům jsou zpravidla vytvářeny v bilanci účelové rezervy pro případné plnění. Jedná se o různé druhy záruk a podobných garancí bankou poskytnutých jejím klientům.

Bez jakékoli vazby na bankovní bilanci jsou neutrální obchody typu poradenství, správa a úschova cenností apod.

4.2.2 Členění bankovních produktů podle účelu (funkce) pro klienta banky

Členění podle funkce, jakou daný bankovní produkt pro klienta banky plní, je tzv. **moderní přístup**. Tento přístup vychází z pohledu klienta. Bankovní produkty v tomto případě členíme takto:

- **Finančně úvěrové bankovní produkty** – pro klienta znamenají získání finančních prostředků (např. bankovní úvěry).
- **Depozitní (vkladové) bankovní produkty** – umožňují klientům uložit a zhodnotit své finanční prostředky.
- **Platebně zúčtovací produkty** – umožňují klientům provádět platební a zúčtovací styk prostřednictvím bank.
- **Obchody investičního bankovníctví** – poskytují klientům možnost finančního investování (obchodování s cennými papíry), správu portfolia, investiční poradenství (při akvizicích, fúzí, restrukturalizaci apod.).
- **Pokladní a směnárenské produkty** – jedná se o možnosti transakcí s hotovostními penězi a směny měn.

4.2.3 Členění bankovních produktů z hlediska klientské segmentace

Bankovní produkty jsou členěny z hlediska klientské segmentace do dvou následujících skupin:

- **retailové produkty** – vyznačují se tím, že se většinou týkají relativně menších částek, ale naopak velkého počtu transakcí,
- **korporátní produkty** – jsou většinou spojeny s většími částkami, často mají mnohem individuálnější povahu.

Na základě segmentové orientace se rozlišují i **banky** na:

- **retailové banky** – orientují se na fyzické osoby a fyzické osoby podnikatele tzv. privátní klienty,
- **korporátní banky** – dříve označovány jako wholesalové banky, orientují se na firemní klientelu,
- **privátní banky** – zaměřují se na finanční servis s vysokým standardem poskytovaný fyzickým osobám s nadprůměrným příjmem.

4.3 Cena bankovních produktů

Cena bankovních produktů je výsledkem cenové politiky banky a vyskytuje se v řadě různých forem:

- **Úroky** – cena za zapůjčení peněz bankou/ bance.
- **Provize a prémie** – cena za poskytnutí služby, kdy banka nese určité riziko.
- **Přímé poplatky** – cena za poskytnutí služby, s níž má banka spojeny určité náklady. Tato cena je přímo vyčíslena (např. poplatek za vedení účtu).
- **Nepřímé poplatky** – cena za poskytnutí služby, s níž má banka spojeny určité náklady. Tato cena není přímo vyčíslena v nabídce produktu či smlouvě o něm.
- **Sankce** – zvláštní druh poplatků, které se vyskytují pouze v určitých případech, a to tehdy, když klient nesplní dohodnuté smluvní podmínky. Nejdůležitější je sankce za nedodržení splátek.

U výpočtu ročních úroků ze zůstatků na účtech (depozitních i úvěrových) se používá pro výpočet úroků **metoda 30/360 (německá či obchodní metoda)**. To znamená, že při výpočtu je používána fikce, že rok má 360 dnů a měsíc 30 dnů.

Pro výpočet úrokové doby se však kromě zmíněné metody používají i další **standarty**:

- **30E/360 – německá či obchodní metoda** – každý měsíc má 30 dní bez ohledu na skutečný počet dní, rok má 360 dní.
- **30A/360 – americká metoda** – liší se od standardu 30E/360 pouze v tom případě, kdy první den, který se započítává, není 30. ani 31. den kalendářního měsíce a zároveň poslední započítávaný den je 31. den kalendářního měsíce. Pak se v měsíci, v němž se nachází tento den, započítává 31 dní.
- **ACT/360 – francouzská či mezinárodní metoda** – počty dní započítávané v jednotlivých měsících jsou shodné s počty dní kalendářních měsíců (ACT je zkratka z anglického *actual* – skutečný), rok má 360 dní.
- **ACT/365 – anglická metoda** – založen na skutečném počtu dní úrokového období a délce roku 365 (resp. 366) dní.

Úrokovací období je období, za které obchodní banky zaúčtují na vrub nebo ve prospěch účtů klienta úroky z těchto účtů – obvykle se jedná o kalendářní měsíc, ale může to být i v jiné periodicitě (např. čtvrtletně, pololetně nebo ročně).

Výpočet úroku kreditního zůstatku, tedy peněžních prostředků na běžném účtu, začíná běžet dnem, kdy byly připsány ve prospěch účtu, a končí v den, který předchází dni, kdy byly tyto peněžní prostředky z účtu odepsány, tj. kdy byly zaúčtovány na jeho vrub.

Úrokový výnos je zdaňován podle platných předpisů, které platí v době připsání úroku. Pokud je úrok připsaný ve prospěch klientova účtu zdaňován, obchodní banka daň z úroku sama strhne a odvede na účet správce daně (jedná se tedy o tzv. srážkovou daň).

Úrok z depozit i z úvěrů se počítá podle následujícího vzorce:

$$\text{Úrok} = \frac{\text{jistina} * \text{úroková sazba} * \text{počet dní}}{360}$$

kde: <i>jistina</i>	je zůstatek na účtu v daném dni, resp. v daných dnech,
<i>úroková sazba</i>	je číselné označení konkrétní sazby (např. 1,5 pro 1,5 %),
<i>počet dní</i>	znamená počet kalendářních dní, kdy byl daný zůstatek na účtu, ze kterého se úrok počítá,
<i>konstanta 360</i>	znamená, že se používá metoda výpočtu úroků 30/360.

4.4 Pasivní (depozitní) bankovní produkty

Pasivní (depozitní, vkladové) obchody představují pro banku formu získávání cizího kapitálu. V bankovní bilanci se odrážejí na straně pasiv a banka tak vystupuje v pozici dlužníka. Pro klienty znamenají tyto obchody možnost uložit si a zhodnotit své dočasně volné finanční zdroje v bance.

Depozitní obchody lze rozčlenit podle nejrůznějších hledisek.

Z hlediska času se dělí na:

- **krátkodobé** – se splatností do 1 roku,
- **střednědobé** – se splatností 1 až 4 roky,
- **dlouhodobé** – se splatností 4 a více let.

Při stanovování úrokových sazeb, tedy ceny, za kterou obchodní banky tyto prostředky získávají, obvykle platí přímá úměra mezi délkou vkladu a výší úroku a mezi výší vkladu a výší úroku.

Z hlediska typu produktu jsou depozitní obchody členěny na:

1. klasické vkladové produkty:

- **vklady na viděnou** – především běžné účty a vkladní knížky bez výpovědní lhůty,
- **úsporné (spořicí) vklady,**

- **termínované vklady,**
- **depozitní certifikáty a vkladové listy,**

2. emisní bankovní produkty, kdy dochází k emisi bankovních dlužných cenných papírů:

- banka získává cizí zdroje formou **emise krátkodobých, střednědobých a dlouhodobých dluhových cenných papírů,**
- **depozitní certifikáty,**
- **vkladové listy,**
- **hypoteční zástavní listy**

3. speciální depozitní produkty, které představují kombinovanou formu vkladu a postupného či pravděpodobného výběru:

- **stavební spoření,**
- **penzijní spoření.**

Úročení vkladů může být:

- **úročení fixní** (pevné) – je charakteristické tím, že je vklad po celou dobu trvání úročen jednou pevnou úrokovou sazbou, kterou nemůže měnit ani banka ani klient,
- **úročení progresivní** – má také stanoveny úrokové sazby pevně předem, avšak úroková sazba z vkladu se postupně pro jednotlivá období v budoucnosti zvyšuje podle předem pevně sjednaného schématu,
- **úročení degresivní** – úroková sazba se postupně snižuje,
- **úročení pohyblivé** – úroková sazba vkladu je vázána na určitou sazbu (základní sazba banky, diskontní sazba centrální banky, tržní referenční sazba např. PRIBOR, LIBOR) a mění se podle změn sazby, na kterou je vázána.

Jednotlivé druhy depozitních produktů jsou bankami nabízeny v korunách i cizích měnách – konkrétní podmínky pro jejich vedení se liší v závislosti na bance a na typu produktu.

Obchodní banky svým klientům nabízejí tzv. **balíčky služeb** – jedná se o více produktů a služeb najednou, které banka v rámci balíčku nabízí za zvýhodněnou cenu oproti ceně, kterou by klient musel zaplatit, kdyby si tyto produkty kupoval samostatně. Důvodem pro vznik balíčků služeb je snaha obchodních bank připoutat si klienta co nejtěsněji.

Balíček služeb obsahuje povinné produkty, které si klient musí zvolit, a nepovinné produkty, které si klient může, ovšem nemusí zvolit. V rámci balíčků služeb obchodní banky obvykle nabízejí:

- minimálně jeden běžný účet vedený v Kč,
- běžný účet vedený v cizí měně,
- platební kartu (debetní nebo kreditní), a to včetně na ni navázaného pojištění,
- povolený debet na běžném účtu, tj. přečerpání do minusu (poskytnutí úvěru),

- vybraný produkt tzv. přímého bankovníctví, např. internetové bankovníctví, služby telefonního centra, apod.

Na tomto místě je nutné zmínit také pojem **bankopojištění** (bankassurance), což znamená současný prodej produktů obchodní banky a pojišťovny, který probíhá v distribučních sítích obou spolupracujících společností. Bankopojištění tedy v sobě obsahuje bankovní a pojistný produkt. V bankovní praxi jsou bankovní a pojišťovací produkty propojeny např. v oblasti platebních karet nebo pojištění klienta spláčet poskytnuté bankovní úvěry.

4.5 Klasické vkladové produkty

4.5.1 Vklady na viděnou

Vklady na viděnou jsou vklady klientů kdykoliv splatné bez výpovědní lhůty. Označují se také jako **vklady na požádání, vista vklady, běžné vklady (účty)**.

Disponibilita u těchto vkladů není nijak omezena, proto úroková sazba je zpravidla nejnižší v porovnání s ostatními depozitními obchody.

Pro klienty plní vklady na viděnou dvě funkce:

- slouží k likvidnímu uložení dočasně volných peněžních prostředků,
- realizuje se jejich prostřednictvím platební styk – tzn., slouží jako „bezhotovostní pokladna“.

Pro banky také existují důvody (resp. vklady plní pro banky určité funkce), proč banky tyto obchody provozují. Vklady na viděnou představují pro banku důležitý zdroj financování, a to z těchto důvodů:

- výše úrokových sazeb je relativně nízká a stabilní,
- banky mohou profitovat při provádění platebního styku z pozdějšího připisování peněz (v rámci zákona) – jedná se o tzv. float zisk, kdy banky přes noc uloží peníze u jiné banky nebo u banky centrální,
- existence **vkladové sedliny** – jedná se o určitou část vkladů, které bance zůstávají trvale k dispozici, protože klienti obvykle nevyčerpají zcela své zůstatky na běžných účtech. Platby odcházející z banky a do banky přicházející se částečně vyrovnávají a při převodech mezi účty v rámci jedné banky se celkový stav vkladů nemění.

Obecně platí, že čím větší je banka, tím větší sedlinu také vykazuje. Udává se, že v praxi sedlina tvoří cca 80 % zůstatků na běžných účtech. Schematicky je vkladová sedlina znázorněna na obrázku 4.1.

Obrázek 4.1: Vkladová sedlina běžných účtů

Zdroj: Černohorský, J. a P. Teplý, *Základy financí*, s. 236.

Běžný účet lze považovat za základní bankovní produkt, protože stojí obvykle na počátku vztahu mezi klientem a bankou a je předpokladem pro využívání řady dalších bankovních produktů. Běžný účet slouží především k likvidnímu uložení dočasně volných prostředků a provádění bezhotovostního platebního styku.

Při zřízení běžného účtu je vytvořen *podpisový vzor*. Zároveň při uzavírání smlouvy o vedení depozitního účtu je nutné, aby klient určil tzv. *dispoziční právo* (kdo má právo disponovat s prostředky na účtu).

Podle *zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu*, ve znění pozdějších předpisů, nesmí banky zřizovat anonymní účty.

4.5.2 Termínované vklady

Termínované (termínové) vklady jsou určeny ke garantovanému zúročení vkladů. Princip je ten, že tyto vklady jsou úrokově zvýhodněny za časové omezení disponibility. Zpravidla neslouží k provádění platebního styku. Termínované vklady mohou být veden fyzickým osobám, podnikatelům i právnickým osobám.

Rozlišujeme:

- **Vklady na pevnou lhůtu** – sjednávají se v měnách, u kterých to banka umožňuje, a na předem vymezenou dobu (např. 1 měsíc, 1 rok, 5 let, apod.). Klient se vzdává práva nakládat s vkladem během stanovené doby a za to získá nejvýhodnější úrokové sazby (čím vyšší vklad a čím delší doby, tím vyšší úrok obdrží). Sjednaný úrok může být stanoven jako pevný nebo proměnlivý.
- **Vklady s výpovědní lhůtou** – u těchto vkladů není doba uložení peněz předem sjednána, ale před uskutečněním výběhu musí vkladatel vklad (popř. jeho část) vypovědět. Délka výpovědní lhůty se liší (např. 1 měsíc, 3 měsíce, 1 rok) a má vliv na úrokovou sazbu.

- **Revolvingové** (neboli automaticky obnovované) **termínované vklady** – se automaticky obnovují po určeném datu splatnosti vkladu, pokud klient bance nesdělí, že tento termínovaný vklad ruší a jak chce naložit s prostředky, které si na něm uložil.

Termínované vklady mohou být rovněž propojeny s *běžným účtem*, což umožňuje:

- průběžně převádět, a tak lépe zhodnocovat volné disponibilní prostředky uložené na běžném účtu,
- zvyšovat o úroky ze zůstatku na termínovaném vkladu disponibilní zůstatek na běžném účtu.

Pro klienta plní termínované vklady funkci zhodnocení peněžních prostředků (jsou ale méně likvidní než vklady na viděnou), **pro banku** je to opět důležitý zdroj financování. Oproti vkladům na viděnou zde není tak častý pohyb peněžních prostředků (s tím souvisí nižší obslužné náklady banky na tyto vklady), ale na druhou stranu banka za tyto vklady musí platit vyšší úrokovou sazbu, protože omezuje klientovi dostupnost peněz.

4.5.3 Spořicí (úsporné) vklady

Spořicí účty představují spojení výhod běžného účtu (jednodušší možnosti disponování se zůstatkem na účtu) a termínovaného vkladu (výhodnější úroková sazba) – je tedy možné je chápat také jako jakýsi doplněk k běžnému účtu.

Spořicí účty bývají obvykle úročeny lépe než běžné účty. Nejsou primárně určeny k provádění platebního styku, ale slouží především ke zhodnocování volných finančních prostředků klienta. Obchodní banky klientům mohou nabízet spořicí účty nejenom v korunách, ale také v cizích měnách. Spořicí účet je obvykle zakládán na dobu neurčitou s dohodnutou výpovědní lhůtou, v některých případech dokonce bez výpovědní lhůty.

Mezi nejběžnější formy spořicí vkladů patří:

- vklady termínované nebo na viděnou,
- stavební spoření,
- vkladní knížky.

Vkladní knížky jsou spořicí produktem, který není určený pro platební styk. Vkladní knížka slouží jako doklad, do kterého se klientovi zaznamenávají úložky, výběry a úroky. Vkladní knížky musí obchodní banky vést tzv. na jméno, to znamená, že také jejich majitel musí být identifikován v souladu s platnými zákony. Z toho vyplývá, že také finanční prostředky uložené na vkladních knížkách jsou pojištěny. V současnosti význam vkladních knížek klesá, ale stále se používají.

4.6 Emisní bankovní produkty

Emisní bankovní produkty jsou veškeré vlastní emitované dluhové cenné papíry, jejichž emisí banka získává dodatečné cizí zdroje. Nevztahuje se na ně povinnost tvorby povinných minimálních rezerv.

4.6.1 Vkladové listy a depozitní certifikáty

Depozitním certifikátem se myslí bankovní poukázka, kterou banka potvrzuje přijetí vkladu, nejčastěji s krátkodobou až střednědobou splatností. Banka se v certifikátu zavazuje ve stanoveném termínu splatnosti vklad v jeho jmenovité hodnotě včetně úroku, který odpovídá úrokové sazbě a splatnosti, jež jsou na certifikátu uvedeny, vyplatit. Po vyplnění jména vkladatele se depozitní certifikát stává cenným papírem. Certifikáty smí nakupovat jak fyzické osoby, tak i osoby právnické.

Většina českých bankovních domů však emitovala depozitní certifikáty pro fyzické osoby. Pojem **vkladový list** byl původně slovem stejného významu pro depozitní certifikát. České banky za vkladové listy považují takové, které mají nestandardní podmínky a zvyklosti cenných papírů, kterými může být libovolná výše vkladu nebo předčasné splacení. Některé vkladové listy byly emitovány předlhučně úročené s předem známou dobou splatnosti. Zájemce nakoupil tento vkladový list za nižší cenu, než byla jeho jmenovitá hodnota.

Klasický depozitní certifikát je proti termínovanému vkladu výhodnější v převoditelnosti. Většina certifikátů, které byly vydány bankami v devadesátých letech dvacátého století, nebyla obchodovatelná ani převoditelná. Volně převoditelný depozitní certifikát je takový, který je emitovaný na majitele a není pojištěn v rámci pojištění vkladů. Banka ho v nynější době jako anonymní již emitovat nesmí. Nepřevoditelné depozitní certifikáty jsou málo likvidní, ale na retailovém trhu byly v období expanze českých bank velmi dobře prodejnou novinkou. Původní oblíbenost depozitních certifikátů na území České republiky se postupem času vytrácela z důvodu vyššího daňového zatížení výnosu proti termínovaným vkladům a také kvůli vyloučení z pojištění vkladů.

Banky mají v nabídce produktů depozitní certifikáty nejen pro své klienty, ale i pro ostatní případné zájemce o krátkodobé investování. Ti do nich jednorázově umisťují své aktuálně volné finanční prostředky. Zároveň si vybírají certifikáty s nejvýhodnějším úrokem. Banka tímto získává finanční zdroje, které nejsou odvolatelné, a zvyšuje tím svoji likviditu.

Depozitní certifikáty jsou tedy dluhové cenné papíry peněžního trhu, jejichž emisí si banka zajišťuje krátkodobé cizí zdroje.

- Doba splatnosti je 1, 3, 6 a 12 měsíců.
- Úroková sazba je obvykle nižší než u dlouhodobějších dluhových cenných papírů, avšak vyšší než u státních pokladničních poukázek.
- Jsou ze zákona pojištěny.

Rozlišujeme:

- **velkoobchodní depozitní certifikáty** – jsou emitovány ve vysokých nominálních hodnotách a celková hodnota emise je vysoká. Kupují je penzijní fondy, investiční fondy, pojišťovny, banky, apod.
- **maloobchodní depozitní certifikáty** – jsou emitovány v menších emisích s menší nominální hodnotou a kupují je běžní obyvatelé.

Vkladové listy jsou dluhové cenné papíry kapitálového trhu, které vyjadřují povinnost banky vrátit v době splatnosti cenného papíru klientem uložený vklad spolu s příslušným úrokovým výnosem. Obvykle jsou střednědobé – jejich splatnost bývá 2 až 5 let. Jsou podobné depozitním certifikátům – liší se však dobou splatnosti a mírou obchodovatelnosti (nebývají sekundárně obchodovány), někdy jsou oba pojmy používány jako synonyma.

4.6.2 Bankovní dluhopisy (obligace)

Emisí dluhopisů se emitent obrací prostřednictvím kapitálového trhu na širokou veřejnost – majitele disponibilních zdrojů, kteří jsou ochotni investovat peníze do cenných papírů emitenta. Banky, pokud se do tohoto procesu zapojí, a to nákupem části nebo celých dluhopisových půjček, poskytují emitentům bankovní úvěr. Podle druhu emitenta, účelu půjčky, jejího zajištění a dalších podmínek rozlišujeme různé druhy dlužních úpisů (dluhopisů). **Bankovní dluhopisy** jsou součástí aktiv banky.

Existují různé druhy dluhopisů, které se liší podle subjektů, které je vydávají:

- Průmyslové dluhopisy – vydávají podniky (firmy).
- Bankovní dluhopisy jsou dluhopisy emitované peněžními ústavami. Pokud bankovní obligace nakupují na kapitálovém trhu jiné banky, představují rovněž aktivní úvěrový obchod.
- Státní a komunální obligace vydává ústřední vláda (např. ministerstvo financí, centrální banka), země a obce.

S cílem zainteresovat banky a jiné finanční investory začaly zejména podniky vydávat ziskové a indexové obligace a půjčky s proměnlivým úrokem. U ziskové obligace je výnos vázán na dosažený zisk emitenta. U indexových obligací je výnos vázán na vývoj indexu, např. cen ropy, zlata, popř. jiné komodity. Proměnlivý úrok se odvíjí od aktuální úrokové sazby na kapitálovém trhu.

4.6.3 Hypoteční zástavní listy

Hypoteční zástavní listy (dále HZL) jsou dluhopisy vydávané hypotečními bankami s cílem získat finanční prostředky na poskytování hypotečních úvěrů. *Jmenovitá hodnota a hodnota poměrného výnosu HZL je plně kryta pohledávkami z hypotečních úvěrů.* Pro řádné krytí jmenovité hodnoty hypotečních zástavních listů mohou být použity pouze pohledávky z hypotečních úvěrů, které nepřevyšují 70 % ceny zastavených nemovitostí.

Vedle institutu řádného krytí funguje také tzv. *náhradní krytí*, což mohou být jen vysoce likvidní a bonitní prostředky (například hotovost, státní dluhopisy nebo vklady u ČNB).

Takto kvalitní krytí činí z hypotečního zástavního listu jeden z vůbec **nejbezpečnějších cenných papírů**. HZL jsou vhodné pro konzervativní investory, kteří nemají příliš velké zkušenosti s angažmá na kapitálových trzích a nechtějí podstupovat významnější riziko.

Proč si pořídit hypoteční zástavní listy?

- **Jistota** – hypoteční zástavní listy jsou kryty pohledávkami z hypotečních úvěrů, které jsou navíc zajištěny prostřednictvím zástavního práva reálně existující nemovitosti. Dvojí zajištění a fakt, že je nemůže vydávat "kdokoli", činí z HZL jistou a bezpečnou investici. HZL tak de facto disponují stejnou jistotou jako třeba vkladní knížky nebo státní dluhopisy, většinou ale přinesou svému majiteli vyšší výnos.
- **Výnosnost** – úrok, který na základě vlastnictví zástavního listu obdrží jeho majitel, je obvykle stanoven jako fixní. To znamená, že bude platit po celou dobu trvání HZL. Navíc je tento výnos čistý. Úrok totiž nepodléhá dani z příjmu jako například u termínovaných vkladů nebo vkladních knížek. Kromě toho lze za předpokladu klesajících úrokových sazeb realizovat zisk rezultující z nárůstu kurzu HZL na pražské burze nebo na RM-Systému. Těžiště zisku zde spočívá v rozdílu ceny zástavního listu při jeho nákupu a předčasném prodeji na některém z dvou výše uvedených kapitálových trzích.
- **Likvidita** – hypoteční zástavní listy patří mezi veřejně obchodovatelné cenné papíry, což umožňuje jejich majiteli, aby je kdykoli prodal. Pokud tedy budete potřebovat hotovost blokovanou v HZL ještě před jejich lhůtou splatnosti, můžete se k ní jednoduše dostat.

Hypoteční zástavní listy nemají žádnou výpovědní lhůtu. Protože se s nimi obchoduje na pražské burze nebo na RM-Systému, lze je kdykoli v obchodní dny na těchto trzích prodat. Je možné přitom využít například služeb obchodníků s cennými papíry. O možnosti odkupu HZL lze získat například na pobočce banky, která jej vydala. Při předčasném prodeji je nutno počítat s možnými poplatky banky nebo obchodníka s cennými papíry.

Hypoteční zástavní listy jsou upraveny *zákonem č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, ve znění pozdějších předpisů*.

HZL je možno (obvykle již v nominální hodnotě 10 000 Kč) zakoupit na vybraných pobočkách emitující banky nebo na veřejných kapitálových trzích (burza, RM-Systém).

4.6.4 Depozitní směnky

Depozitní směnka je bankovním produktem sloužícím k jednorázovému zhodnocení finančních prostředků. Obchodní banky je mohou nabízet jak v českých korunách, tak i v cizích měnách. Tento vkladový produkt je určen pro velmi majetné klienty, jelikož

minimální částka, která je nutná pro založení depozitní směnky, bývá dána v řádech milionů korun, popř. příslušné částky přepočtené na cizí měnu.

Depozitní směnky jsou určitým typem dluhových cenných papírů, které však nepodléhají zákonu o dluhopisech, ale řídí se zákonem směnečným a šekovým.

Podstatou depozitní směnky je, že banka vystaví směnku ve prospěch klienta a zavazuje se, že vyplatí oprávněnému vlastníkovi směnky směnečnou částku v době splatnosti směnky. Klient směnku získá, když v bance složí směnečnou částku, popř. její diskontovanou výši.

Co se týče splatnosti depozitních směnek, tak může být buď na viděnou, nebo může mít dānu pevnou lhůtu splatnosti. Depozitní směnky na viděnou mívají omezenou lhůtu k předložení směnky („ne dříve než...“ a „ne později než...“). Pevná lhůta splatnosti depozitních směnek má obvykle pevně stanovený den splatnosti, který většinou není dříve než za 7 dnů, nejdéle však do jednoho roku. Banka nemá povinnost depozitní směnku proplatit před stanoveným dnem splatnosti, avšak dle § 70 zákona směnečného a šekového má povinnost jako hlavní směnečný dlužník proplatit depozitní směnku i po datu, které je určeno jako poslední den k předložení směnky, a to tři roky po tomto datu.

Výnos z depozitních směnek je dán *formou úrokového výnosu*, který vyplývá z úrokové doložky na směnce, nebo formou diskontu. Forma úrokového výnosu se používá u směnek splatných na viděnou. Úroková doložka určuje pevnou úrokovou sazbu. Touto sazbou se úročí směnečná částka ode dne vystavení směnky do jejího dne splatnosti. Vlastník směnky pak v době splatnosti obdrží směnečnou částku včetně úroku. V případě, že je na depozitní směnce uveden nejzazší termín jejího předložení, je úrok počítán do toho termínu.

Výnos *formou diskontu* znamená, že je směnka klientovi při emisi prodána za diskontovanou hodnotu. V době splatnosti je pak vyplacena nominální hodnota depozitní směnky. Tato forma výnosu se používá u depozitních směnek s pevnou lhůtou splatnosti.

Výnos ve formě úroků u depozitních směnek je daněn stejnou daní z příjmů, které podléhají i vklady nebo dluhopisy.

Základními výhodami depozitních směnek pro klienty jsou tyto:

- Možnost vyššího výnosu než u srovnatelných depozitních bankovních produktů.
- Vlastník směnky má možnost tuto směnku použít k zaplacení svým obchodním partnerům, dále může směnku prodat nebo ji dát do zástavy bance, aniž by mu byl snížen výnos za dobu držení směnky.
- V případě směnky splatné na viděnou, může klient sám určit dobu splatnosti směnky, a tím dobu uložení svých finančních prostředků.

Na druhé straně má uložení peněz do depozitní směnky pro klienty jednu velkou nevýhodu, kterou je to, že takto uložené volné finanční prostředky klientů nejsou pojištěny v rámci zákonného pojištění vkladů

4.7 Speciální depozitní produkty

4.7.1 Stavební spoření

Ve druhé polovině 90. let se v českém bankovním systému začal vytvářet segment specializovaných bankovních institucí - stavebních spořitelen, které se při svém podnikání kromě bankovního zákona řídí také zákonem č. 96/1993 Sb. o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, jenž prošel již několika úpravami. Účelem stavebních spořitelen se stalo uspokojování bytových potřeb obyvatel. Stavební spořitelna je také dle platné zákonné úpravy jediným bankovním subjektem, který může poskytovat finanční produkt stavebního spoření.

V České republice působí pět stavebních spořitelen: Českomoravská stavební spořitelna, Modrá pyramida stavební spořitelna, Raiffeisen stavební spořitelna, Stavební spořitelna České spořitelny a Wüstenrot stavební spořitelna.

Stavební spoření je dle definice *Asociace českých stavebních spořitelen* definováno jako účelový druh spoření, při němž vkladatel dlouhodobě ukládá své finanční prostředky u specializované banky. V průběhu tohoto spoření má nárok na čerpání státní podpory a po jeho skončení může, při splnění dalších podmínek, využít možnosti získání úvěru ze stavebního spoření.

Stavební spoření může být poskytováno jak *fyzickým osobám*, tak i *osobám právnickým*. Rozdíl mezi těmito osobami je v nároku na státní podporu. Fyzická osoba má při splnění určitých podmínek nárok na státní příspěvek, právnická osoba však tento nárok nemá. Na státní příspěvek má nárok jakýkoliv občan České republiky; občan Evropské unie, jemuž bylo vydáno povolení k pobytu na území České republiky a přiděleno rodné číslo příslušným orgánem České republiky; fyzická osoba, která má trvalý pobyt na území České republiky a má přidělené rodné číslo od příslušného orgánu České republiky. Státní příspěvek může získat každá fyzická osoba, která si sjedná smlouvu ze stavebního spoření. Na jednu fyzickou osobu může být sjednáno více smluv, ale pouze na jednu smlouvu bude vyplácena státní podpora, což v praxi znamená, že na jedno rodné číslo připadá jedna státní podpora. Od roku 2011 je výše této podpory 10 procent z uspořené částky v příslušném kalendářním roce, maximálně však 2000 korun ročně.

Při zřízení smlouvy o stavebním spoření je důležité určit výši **cílové částky**. Dle výše cílové částky se odvíjí i poplatek, který je potřeba zaplatit stavební spořitelně. Poplatek bývá většinou ve výši jednoho procenta z cílové částky. Minimální výše cílové částky by se měla rovnat součtu veškerých vkladů, které chce klient v rámci šestileté vázací doby na stavební spoření vložit, všech státních podpor a také veškerých výnosů z vkladů, státních podpor a připsaných úroků.

U stavebního spoření až do 31. prosince 2010 nepodléhaly veškeré úroky srážkové dani, jako je tomu například u spořicíh účtů. Od 1. ledna 2011 je na výnosy ze stavebního spoření uplatňována 15% srážková daň. Daň za klienta odvádí příslušná stavební spořitelna, u které je stavební spoření sjednáno.

4.7.2 Penzijní spoření

Důchodové spoření

Reforma důchodového systému s sebou přinesla i nový produkt pro zajištění na stáří v podobě **důchodového spoření**. Vstup do tohoto spoření byl dobrovolný, ale poté již nebyla možnost důchodové spoření zrušit. Jelikož byl o důchodové spoření malý zájem (této možnosti využilo pouze přibližně 84 tisíc obyvatel ČR), došlo k zrušení tohoto produktu. V červenci roku 2015 byl zamezen vstup do II. pilíře důchodového systému a začátkem roku 2016 byly zrušeny i příspěvky do tohoto pilíře. Pro účastníky, zahrnuté v tomto pilíři, nastala možnost buď vyplacení celé našetřené částky anebo převedení dané sumy na bankovní účet či doplňkové penzijní spoření.

Důchodové spoření se skládalo z důchodových fondů penzijních společností, u kterých byly nabízeny odlišné investiční strategie. Systém byl tedy podobný, jako je tomu u doplňkového penzijního spoření. Na rozdíl od doplňkového penzijního spoření, do těchto fondů lidé místo příspěvků odváděli určitá procenta ze svého výdělku, což se naopak podobalo prvnímu pilíři.

Vklady do důchodového spoření byly ve výši 5 % z vyměřovacího základu. Tyto vklady zahrnovaly část odvodů, které měly směřovat do I. pilíře, spolu s vlastním příspěvkem, a to přesněji 3 % z vyměřovacího základu (tudíž namísto 28 % částky z vyměřovacího základu bylo odváděno na důchodové pojištění pouze 25 % této částky), a navíc 2 % z vyměřovacího základu odváděl účastník sám.

Dále se dle vybrané investiční strategie přičítalo zhodnocení z těchto prostředků. Jelikož účastníci tohoto pilíře odváděli menší částku na sociální pojištění než ostatní, kteří se do II. pilíře nepřihlásili, budou mít nárok na nižší důchod než ostatní. Stejně je to i s dobou pojištění, jelikož za rok pojištění získají procentní výměru s použitím koeficientu 1,2 % namísto 1,5 %. Jediným východiskem z této situace je doplacení zbývajících sociálního pojištění, čímž lidem zúčastněným v tomto spoření vznikne nárok na důchod ve stejné výši, jako lidem, kteří se do tohoto spoření nepřihlásili.

Penzijní připojištění

Penzijní připojištění vzniklo v roce 1994 vydáním zákona č. 42/1994 Sb., jako státem regulovaný spořicí produkt dlouhodobého a relativně bezpečného ukládání a zhodnocování peněžních prostředků. Novou smlouvu penzijního připojištění bylo možné uzavřít nejpozději 30. 11. 2012. Penzijní připojištění si mohla zřídit kterákoli osoba starší 18 let, která byla občanem ČR či jiné země EU s trvalým pobytem v Česku nebo se účastnila se veřejného zdravotního nebo důchodového pojištění v rámci České republiky. Od 1. 1. 2013 toto spoření bylo nahrazeno novým *doplňkovým penzijním spořením*.

Původní spoření však existuje stále, pouze se úspory klientů účetně vyčlenily z penzijního fondu do **Transformovaného fondu**, který od 1. 1. 2013 spravuje penzijní společnost. Spoření i výplata dávek se i nadále řídí původními podmínkami a zejména

platným penzijním plánem. K výhodám spoření do transformovaných fondů (dříve penzijních fondů) patří to, že zaručují:

- garanci každoročního nezáporného zhodnocení,
- výsluhovou penzi (vybrání 1/2 naspořených prostředků po 15 letech spoření) a
- možnost jednorázové výplaty našetřených peněz v 60 letech. U smluv uzavřených před novelizací zákona o penzijním připojištění, ke které došlo v roce 1999, je to dokonce už v 50 letech.

Účastníci penzijního připojištění se mohou rozhodnout pro přestup do účastnických fondů, jež jsou součástí *doplňkového penzijního spoření*, které bylo zavedeno na začátku roku 2013 v rámci penzijní reformy.

Doplňkové penzijní spoření

Doplňkovým penzijním spořením, neboli III. pilířem důchodového systému, se dle zákona č. 427/2011 Sb. rozumí „*shromažďování a umísťování příspěvků účastníka doplňkového penzijního spoření (dále jen „účastník“), příspěvků placených za účastníka jeho zaměstnavatelem a státních příspěvků do účastnických fondů obhospodařovaných penzijní společnostmi a vyplacení dávek z doplňkového penzijního spoření, jehož účelem je zabezpečit doplňkový příjem účastníka ve stáří nebo invaliditě*“ (zákon č. 427/2011 Sb.).

Pravidelné spoření ze strany klienta je zvýhodněno státními příspěvky a také daňovými zvýhodněními. Na tomto spoření se může podílet i zaměstnavatel klienta, což může být pro zaměstnavatele výhodné, jelikož může uplatňovat na tyto vklady daňové zvýhodnění stejně jako účastník tohoto spoření. Penzijní společnosti hrají v tomto případě důležitou roli, a to ve funkci spořicí. Vklady účastníka jsou investovány do různých účastnických fondů, které si zvolí sám klient spolu s investiční strategií.

Na rozdíl od jiných produktů nabízených na finančním trhu, lze v případě doplňkového penzijního spoření využít státních příspěvků. Ty se stanovují dle výše měsíčních příspěvků účastníka, přičemž maximální výše státního příspěvku je stanovena na 230 Kč měsíčně při vkladu 1 000 Kč a více.

Mimo státních příspěvků, může klient využít také daňových odpočtů na produkty III. důchodového pilíře, kterými jsou penzijní připojištění a doplňkové penzijní spoření. Zatímco do roku 2016 byl strop daňového odpočtu na tyto produkty stanoven na 12 000 Kč, od roku 2017 je možné využít dvojnásobné daňové odpočty, tudíž až do výše 24 000 Kč. Tento odpočet je pro tyto dva produkty společný.

Shrnutí kapitoly

Bankovní produkty jsou služby, které mohou banky samostatně nabízet a zpravidla za úplatu provádět. Bankovní produkty (obchody) lze dělit z několika hledisek. Lze je dělit například dle odrazu bankovních produktů v bilanci banky, podle funkce (účelu), jakou daný pro klienta banky plní, nebo z hlediska klientské segmentace.

Nejběžnější systematizace bankovních produktů je členění podle odrazu v bilanci banky, označovaná jako **klasický přístup**. Bankovní produkty člení na aktivní, pasivní a bilančně neutrální bankovní produkty.

Aktivní obchody mají přímou vazbu na stranu **aktiv bankovní bilance**. K jejich provádění banka používá vlastní kapitál, ale zejména cizí zdroje, které soustředila. V těchto obchodech je banka v postavení věřitele. „Prodává“ při nich své dluhy, resp. směňuje je za různé pohledávky, které jí vznikají poskytováním úvěrů klientům; jinými slovy, „nakupuje“ závazky těchto klientů, resp. nároky na plnění těchto závazků, případně i na majetek klientů.

Pasivní obchody souvisejí bezprostředně s položkami **pasiv bankovní účetní rozvahy**. Jejich obsahem je soustřeďování peněžních prostředků, které se uvolňují v důsledku časového nesouladu přílivu a odlivu peněžních příjmů ekonomických subjektů. Prostřednictvím pasivních obchodů banka shromažďuje peněžní fondy potřebné k aktivním obchodům. Banka je v postavení dlužníka, „nakupuje“ dluhy vůči svým klientům, přijímá jejich vklady, směňuje za ně své vlastní závazky (např. vydáváním svých dluhopisů apod.)

Neutrální (mimobilanční) obchody nemají přímou vazbu na bankovní bilanci, banka při nich není ve věřitelském ani v dlužnickém postavení. Zprostředkovatelsky však zpravidla mají určitý odvozený vliv na jednu či druhou stranu bankovní bilance. Zahrnují různé komisionářské služby, např.: obstarání a zprostředkování platebního příkazu, provedení inkasa platby pro klienty, provedení vydání (emise) cenných papírů klienta, koupě a prodej cenných papírů a deviz na příkaz a účet klienta, úschova a správa cenných papírů, úschova jiných cenností (depotní služby), finančně úvěrové obchody typu leasingu a faktoringu, finanční a investiční poradenství, poskytování záruk a garancí různého druhu atd.

Z hlediska typu produktu jsou **pasivní (depozitní) obchody** členěny na:

1. klasické vkladové produkty:

- **vklady na viděnou** – především běžné účty a vkladní knížky bez výpovědní lhůty,
- **úsporné (spořicí) vklady,**
- **termínované vklady,**
- **depozitní certifikáty a vkladové listy,**

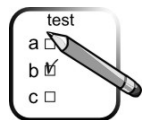
2. emisní bankovní produkty, kdy dochází k emisi bankovních dlužných cenných papírů:

- banka získává cizí zdroje formou **emise krátkodobých, střednědobých a dlouhodobých dluhových cenných papírů,**
- **depozitní certifikáty,**
- **vkladové listy,**
- **hypoteční zástavní listy,**

3. speciální depozitní produkty, které představují kombinovanou formu vkladu a postupného či pravděpodobného výběru:

- **stavební spoření,**
- **penzijní spoření.**

Vzorové otázky

1. Uveďte základní členění bankovních produktů.
2. Uveďte charakteristické rysy bankovních produktů.
3. Vysvětlete pojem „cena bankovních produktů“.
4. Co jsou pasivní bankovní obchody obecně?
5. Jaké produkty pasivního bankovníctví znáte?
6. Jaký je rozdíl mezi spořicí a termínovaným účtem?
7. Co je vkladová sedlina?
8. Jaké výhody má hypoteční zástavní list?

Literatura

DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 807201515x.

KALABIS, Z. *Základy bankovníctví. Bankovní obchody, služby, operace a rizika*. Brno: BizzBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0001-8.

KANTNEROVÁ, L. *Základy bankovníctví. Teorie a praxe*. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-595-4.

LANDOROVÁ, A. a kol. *Obchodní bankovníctví*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007.